

SUOJELU

- luonto, maisema, kulttuuri

Ari Ekroos
Talousoikeuden professori
Aalto-yliopisto

1

LAINSÄÄDÄNTÖ

- Luonnonsuojelu
 - luonnonsuojelulaki
 - MRL – kaavasuojelu (ks. kaavoitus)
- Maisemansuojelu
 - luonnonsuojelulaki
 - MRL – kaavasuojelu ja rakentamisen kontrolli (ks. kaavoitus ja rakentaminen)
- Rakennussuojelu
 - MRL – kaavasuojelu (ks. kaavoitus)
 - RakPSL
 - asetus valtion omistamien rakennusten suojelusta
 - Kirkkolaki – kirkolliset rakennukset
- Muinaismuistojen suojelu
 - muinaismuistolaki

2

LUONNONSUOJELUOIKEUS

- Luonnonsuojelulaki (1096/1996, voimaan 1.1.1997)
 - Luonnonsuojeluasetus (160/1997)
 - Erämaalaki (1991)
 - Koskiensuojelulaki (1987), Ounasjoen suojelulaki (1983), Kyrönjoen suojelulaki (1991)
 - LUONTO- JA LINTUDIREKTIIVIT
- luonnonsuojelulla on pitkät perinteet Suomessa, nykyistä (1997) luonnonsuojelulakia edeltävän lain (1923) nojalla ensimmäiset eliölajit rauhoitettiin 1923 ja ensimmäiset suojelualueet perustettiin 1920-luvulla, ensimmäiset kansallis- ja luonnonpuistot perustettiin valtion maille vuonna 1938

3

SISÄLLYS

- Suojelualueet
- Lajisuojelu
- Natura
- Korvaukset
- Koskiensuojelu

4

LUONNONSUOJELUOIKEUS

- Luonnonsuojelulaki (1096/1996, voimaan 1.1.1997)
- Luonnonsuojeluasetus (160/1997)
- Erämaalaki (1991)
- Koskiensuojelulaki (1987), Ounasjoen suojelulaki (1983), Kyrönjoen suojelulaki (1991)
- LUONTO- JA LINTUDIREKTIIVIT

5

LSL:n TAVOITE, 1 §

- luonnon monimuotoisuuden ylläpitäminen;
- luonnonkauneuden ja maisema-arvojen vaaliminen;
- luonnonvarojen ja luonnonympäristön kestävän käytön tukeminen;
- luonnontuntemuksen ja yleisen luonnonharrastuksen lisääminen; sekä
- luonnontutkimuksen edistäminen.

6

Suotuisa suojelutaso, 5 §

- tähdätään luontotyyppien ja luonnonvaraisten eliölajien suotuisan suojelutason saavuttamiseen ja säilyttämiseen
- luontotyypin suojelutaso suotuisa, kun luontainen levinneisyys ja kokonaisala riittävät turvaamaan säilymisen ja sen ekosysteemin rakenteen ja toimivuuden pitkällä aikavälillä sekä luontotyyppille luonteenomaisten eliölajien suojelutaso on suotuisa
- eliölajin suojelutaso suotuisa, kun laji pystyy pitkällä aikavälillä säilymään elinvoimaisena luontaisissa elinympäristöissään

7

Luonnonsuojelusuunnittelu

- valtakunnallisesti merkittävien luonnonarvojen turvaamiseksi voidaan laatia luonnonsuojeluohjelmia
- laatii ympäristöministeriö
- hyväksyy valtioneuvosto yleisistunnossa
- toimenpiderajoitus - poikkeaminen ELY
 - ei koske vanhojen ohjelmien alueita

8

VANHAT LUONNONSUOJELUOHJELMAT

- kansallis- ja luonnonpuistoverkon kehittämisohjelma (24.2.1978, täydennetty 2.4.1980, 19.12.1985 ja 16.6.1988);
- soidensuojelun perusohjelma (19.4.1979 ja 26.3.1981);
- lintuvesiensuojeluohjelma (3.6.1982);
- lehtojensuojeluohjelma (13.4.1989);
- Mikkeliinsaarten saariryhmän suojelupäätös (24.8.1989);
- rantojensuojeluohjelma (20.12.1990);
- vanhojen metsien suojeluohjelma (27.6.1996)
- LSL:n 77 §:n mukaan vain tietyt LSL:n pykälät koskevat vanhoja
 - 24.3 §: luonnonsuojelualueen perustaminen yksityisen maalle ilman tämän suostumusta
 - 52.2 §: lunastus ilman valitionevoston lupaa

9

SUOT, YSL 13 §, turvetuotannon sijoittaminen

- ei saa aiheutua valtakunnallisesti tai alueellisesti merkittävän luonnonarvon turmeltumista
 - arvioitaessa luonnonarvon merkittävyyttä otetaan huomioon
 - sijoituspaikalla esiintyvien suolajien ja -luontotyyppien uhanalaisuus sekä
 - esiintymän merkittävyys ja laajuus sekä suon luonnontilaisuus
 - merkittävyyttä arvioitaessa voidaan vastaavasti ottaa huomioon sijoituspaikan merkitys sen ulkopuolella sijaitseville luonnonarvoille
- voidaan sijoittaa, jos
 - ei vaarana luonnonarvojen säilymistä kysymyksessä olevassa maan osassa tai
 - estää yleisen edun kannalta tärkeän toiminnan toteutumisen eikä luvan myöntämiseen ole muutoin estettä

10

SUOT, YSL 13 §, turvetuotannon sijoittaminen

- Säännöstä ei sovelleta, jos toiminta sijoittuu mainitussa kaavassa sille varatulle alueelle ja
 - luonnonarvot on otettu huomioon lainvoimaisessa maakuntakaavassa tai
 - lainvoimaisessa, oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa
- Turvetuotanto voidaan sijoittaa suolle, jonka luonnontila on ojituksen vuoksi merkittävästi muuttunut
 - Arvioitaessa luonnontilan muutosta otetaan huomioon ojituksesta aiheutuneet muutokset suon vesitaloudessa ja kasvillisuudessa
 - Merkittävästä luonnontilan muutoksesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella

11

SOIDEN LUOKITTELU: 5-0

5: Suolla ja sen välittömässä läheisyydessä ei häiriötekijöitä. Suokasvillisuus vallitsee aluskasvillisuudessa (pl. Luontaisesti ruoppaiset tai pohjakerrokseltaan sulkeutumattomat suotyypit). Osassa keidassoiden laiteita voi olla vähäisiä kasvillisuuden muutoksia. Vedenpinta kullekin suopinnan tasolle tyypillisissä rajoissa.

4: Suon välittömässä läheisyydessä tai reunassa häiriö(itä), esim. oja, tie tms., jotka eivät aiheuta näkyvää muutosta suolla. Osassa keidassoiden laiteita voi kuitenkin olla vesitalouden muutoksia. Suokasvillisuus vallitsee aluskasvillisuudessa (pl. Luontaisesti ruoppaiset tai pohjakerrokseltaan sulkeutumattomat suotyypit). Osassa keidassoiden laiteita voi olla vähäisiä kasvillisuuden muutoksia. Vedenpinta kullekin suopinnan tasolle tyypillisissä rajoissa.

12

SOIDEN LUOKITTELU: 5-0

3: Valtaosa suosta ojittamatonta. Aapasuon reunaojitus ei kauttaaltaan estä vesien valumista suolle eikä luonnollista vaihtumista kangasmetsään (tms.); merkittävää kuivahtamista ei suon muissa osissa. Keidassoiden laideosissa voi olla laajalti vesitalouden muutoksia. Suokasvillisuudessa ei muutoksia suon reunavyöhykettä lukuun ottamatta. Keidassoilla laiteella puuvartisten kasvien osuus voi olla merkittävästi lisääntynyt.

2: Suolla ojitettuja ja ojittamattomia osia. Ojitus estää hydrologisen yhteyden suon ja ympäristön välillä. Osalla ojittamatonta alaa kuivahtamista. Keidassoilla ojitus on muuttanut myös reunaluisun ja keskustan vesitaloutta. Suolle tyypillinen kasvistoaines kärsinyt; varpaisuus voi olla lisääntynyt välipinnoilla; merkkejä puuston kasvun lisääntymisestä tai taimettumisesta. Osalla suon ojittamatonta alaa kasvillisuusmuutoksia. Keidassoiden keskiosien muutokset voivat laidetta lukuun ottamatta olla vähäisiä. Suoveden pinta voi olla hivenen alentunut kauempanakin ojista, jos ne ovat "puhkaisseet" laajoja rimpiä tai keidassoiden kuljuja taikka allikoita. Suon ennallistamisen tai suolle tulevien pisto-ojien aiheuttamat taikka esim. penkkateiden patoamat vettymät kuuluvat tähän luokkaan.

SOIDEN LUOKITTELU: 5-0

1: Vesitalous muuttunut kauttaaltaan, kasvillisuusmuutokset selviä. Puuston kasvu selvästi lisääntynyt ja/ tai alue taimettunut/ metsittynyt. Kasvillisuusmuutokset voivat kauttaaltaan ojitetuillakin alueilla olla hitaita. Alue voi olla myös jäkälöitynyt tai karhunsammaloitunut vailla merkittävää puustokerrosta..

0: Muuttunut peruuttamattomasti: vesitalous muuttunut, kasvillisuuden muutos edennyt pitkälle. Kasvillisuus muuttunut kauttaaltaan ja sen kehitys osissa tapauksista edennyt turvekangasvaiheeseen. Suoveden pinta kauttaaltaan alentunut.

Luonnonsuojelualueet

- kansallispuisto - perustaminen lailla, vähintään 1000 ha
- luonnonpuistot - lailla jos >1000 ha, muutoin asetuksella
- muut luonnonsuojelualueet - asetuksella tai ELY:n päätöksellä (yksityinen alue)
- luonnonmuistomerkki - viranomaisen päätöksellä tai kunnan päätöksellä (yks.al.)

15

PERUSTAMISEN YLEISET EDELLYTYKSET

- alueella elää tai on uhanalainen, harvinainen tai harvinaistuva eliölaji, eliöyhteisö tai ekosysteemi;
- alueella on erikoinen tai harvinainen luonnonmuodostuma;
- alue on erityisen luonnonkaunis;
- alueella on harvinaistuva perinneluontotyyppi;
- luontotyyppin tai eliölajin suotuisan suojelutason säilyttäminen tai saavuttaminen sitä vaatii; tai
- alue on muutoin niin edustava, tyypillinen tai arvokas, että sen suojelu voidaan katsoa luonnon monimuotoisuuden tai kauneuden säilyttämisen kannalta tarpeelliseksi

16

Valtion omistamilla alueilla

- Rauhoitussäännökset - poikkeaminen mahdollista
- Liikkumisen rajoittaminen luonnonsuojelualueella (luonnonpuistossa aina)
- Hoito- ja käyttösuunnitelma ja järjestyssääntö - kansallispuisto

17

Luonnonsuojelu yksityiselle kuuluvalla alueella

- alueellinen ympäristökeskus päättää hakemuksesta tai suostumuksella
- suostumuksetta 77 §:n mukaisten luonnonsuojeluohjelmien alueilla
- pysyvä
- määräaikainen sopimuksella

18

Luonnonsuojelun toteuttaminen

- alueen hankkiminen valtion omistukseen: kauppa, vaihto, lunastus
- korvaukset - yksityisten maat (vapaaeht.suojelu)
- korvauskynnys - merkityksellinen haitta
 - luontotyypit ja erityisesti suojeltavat lajit

19

Korvaukset (LSL 53 §)

- Jos 29 tai 47 §:n nojalla tehdystä päätöksestä tai 49 §:n 1 momentissa säädetystä kiellosta aiheutuu kiinteistön omistajalle tai erityisen oikeuden haltijalle merkityksellistä haittaa, hänellä on oikeus saada valtiolta siitä täysi korvaus.
- Korvausvelvollisuus ei synny ennen kuin omistaja on 31 §:n, 48 §:n 2 momentin tai 49 §:n 3 momentin nojalla hakenut lupaa poiketa kiellosta ja hakemus on hylätty. Jos on ilmeistä, ettei luvan myöntämiselle ole edellytyksiä, toimitus korvauksen määräämiseksi voidaan panna vireille ilman luvan hakemista.
- Natura – jos 66.1 päätös estää, mutta ei jos
 - VL, YSL, KaivosL, LunL lupa evätty
- MRL, MAL ja MetsäL säädetään erikseen

20

KKO 2008:73

- Kysymys siitä, aiheutuiko luonnonsuojelulain 49 §:n 1 momentissa säädetystä liito-oravien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittämis- ja heikentämiskiellosta johtuvasta metsänkäytön rajoituksesta kiinteistön omistajalle luonnonsuojelulain 53 §:n 1 momentissa tarkoitettua merkityksellistä haittaa.
 - Maa- ja metsätalouden ministeriön päätös, jolla oli palautettu pysytettiin (toimituksessa ei katsottu korvauskynnyksen ylittävän)
- Maa- ja metsätalouden ministeriön päätös, että merkityksellisen haitan kynnyksenä Pietarinmäen tilan osalta oli pidettävä 1000 - 2000 euron määräistä absoluuttista haittaa.
 - ympäristökeskus oli ilmoittanut, että Pietarinmäen tilalle liito-oravien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittämiskiellosta aiheutunut haitta oli suuruusluokkaa 1 745 euroa
 - Omistajat olivat pitäneet kiellosta aiheutunutta haittaa pysyvänä, mutta sen varalta, että haitta arvioitaisiin viiden vuoden pituiseksi, toissijaisesti vaatineet korvausta metsän uudistamisesta ja hakkuutulojen viivästyisestä 4 631 euroa

21

Luontotyyppien suojelu

- luontaisesti syntyneet, merkittäviltä osin jaloista lehtipuista koostuvat metsiköt;
- pähkinäpensaslehdot;
- tervaleppäkorvet;
- luonnontilaiset hiekkarannat;
- merenrantaniityt;
- puuttomat tai luontaisesti vähäpuustoiset hiekkadyynit;
- katajakedot;
- lehdesniityt; sekä
- avointa maisemaa hallitsevat suuret yksittäiset puut ja puuryhmät

22

Luontotyyppien suojelu

- ei saa muuttaa
- kielto voimaan, kun ELY määritellyt suojeltuun luontotyyppiin kuuluvan alueen rajat ja antanut päätöksen tiedoksi alueen omistajille ja haltijoille
- poikkeamisvalta - ELY

23

MAISEMANSUOJELU

- keinot
 - positiivinen, aktiivinen maisemansuojelu
 - osoitetaan erityisen arvokkaat ja säilyttämistä vaativat alueet
 - suunnittelu
 - sääntelemätön – selvitykset ja inventoinnit sekä päätös valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista
 - säännelty: kaavoitus (MRL) ja luonnonsuojelulain mukaiset maisema-alueet
 - maatalouden ympäristötuen erityistuki (maaseutuelinkeinojen rahoituslaki)
 - passiivinen maisemansuojelu
 - maisemanmuutoshankkeet
 - suunnitelmat: esim. tiesuunnitelma (Tiel)
 - luvat
 - maa-aineslupa (ks. jäljempää)
 - muut luvat (esim. maisematyöluupa ja muut MRL:n mukaiset luvat sekä ulkomainontasääntely LSL:ssa)

prof. Ekroos

24

24

Maiseman suojelu, LSL 5 luku – maisema-alueet

- luonnon- tai kulttuurimaiseman kauneuden, historiallisten ominaispiirteiden tai siihen liittyvien muiden erityisten arvojen säilyttämiseksi ja hoitamiseksi voidaan perustaa maisema-alue
 - ympäristöministeriö – valtakunnalliset
 - ELY – muut
- Maisema-aluetta koskevat määräykset
 - maiseman olennaisten piirteiden säilyttämiseksi tarpeellisia määräyksiä
 - määräykset eivät kuitenkaan saa aiheuttaa kiinteistön omistajalle merkityksellistä haittaa
 - ELY voi yksittäistapauksessa myöntää poikkeuksen maisema-aluetta koskevista määräyksistä
 - maisema-aluetta koskevia rakennuslainsäädännön piiriin kuuluvia määräyksiä ei sovelleta alueella, jolla on voimassa asemakaava tai oikeusvaikutteinen yleiskaava

Valtioneuvoston periaatepäätös valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista ja maisemanhoidon kehittämisestä 5.1.1995

- viranomaisten tulee toiminnallaan edistää maisemanhoidon tavoitteita
- liitteenä on 156-kohtainen lääneittäinen luettelo valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista
 - alueiden yhteispinta-ala on 7.300 km², joista peltoa on 3.000 km² eli n. 12% Suomen peltoalasta.
 - luettelo arvokkaista maisema-alueista perustuu maisema-aluetyöryhmän laatimaan luetteloon, jossa oli 150 aluetta (pinta-ala 6.800 km²)

ELIÖLAJIEN SUOJELU

- rauhoitetut eläinlajit
 - nisäkkäät ja linnut rauhoitettuja (poislukien riistaeläimet – metsästyslaki)
 - muut lajit asetuksella (LSA liite)
 - kiellettyä on rauhoitettuihin eläinlajeihin kuuluvien yksilöiden:
 - 1) tahallinen tappaminen tai pyydystäminen;
 - 2) pesien sekä munien ja yksilöiden muiden kehitysasteiden ottaminen haltuun, siirtäminen toiseen paikkaan tai muu tahallinen vahingoittaminen; ja
 - 3) tahallinen häiritseminen, erityisesti eläinten lisääntymisaikana, tärkeillä muuton aikaisilla levähdysalueilla tai muutoin niiden elämänsyklinän kannalta tärkeillä paikoilla
- rauhoitetut kasvilajit asetuksella (LSA liite)
 - kasvin tai sen osan poimiminen, kerääminen, irtileikkaaminen, juurineen ottaminen tai hävittäminen on kielletty

ELIÖLAJIEN SUOJELU 2

- edellä olevat kiellot eivät estä alueen käyttämistä maa- ja metsätalouteen tai rakennustoimintaan eikä rakennuksen tai laitteen tarkoituksenmukaista käyttämistä (LSL 48 §)
 - on kuitenkin vältettävä vahingoittamista tai häiritsemistä rauhoitettuja eläimiä ja kasveja, jos se on mahdollista ilman merkittäviä lisäkustannuksia
- ELY-keskus voi myöntää luvan poiketa 39 (rauhoitussäännökset), 42 (kasvilajien rauhoittaminen) ja 47 §:ssä (erityisesti suojeltavat lajit) säädetyistä rauhoitussäännöksistä, jos lajin suojelutaso säilyy suotuisana

ELIÖLAJIEN SUOJELU 3

- uhanalaiset lajit – LSA liite 4
- erityisesti suojeltavat lajit – LSA liite 4 *merkintä
 - erityisesti suojeltavaksi lajiksi voidaan säätää asetuksella sellainen uhanalainen eliölaji, jonka häviämishuhto on ilmeinen
 - erityisesti suojeltavan lajin säilymiselle tärkeän esiintymispaikan hävittäminen tai heikentäminen on kielletty
 - kielto tulee voimaan, kun alueellinen ympäristökeskus on päätöksellään määritellyt erityisesti suojeltavan lajin esiintymispaikan rajat ja antanut päätöksen tiedoksi alueen omistajille ja haltijoille

ELIÖLAJIEN SUOJELU 4

- Euroopan yhteisön lajisuojelua koskevat erityissäännökset (LSL 49 §)
- luontodirektiivin liitteessä IV (a) tarkoitettuihin eläinlajeihin kuuluvien yksilöiden selvästi luonnossa havaittavien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty
 - alueellinen ympäristökeskus voi yksittäistapauksessa myöntää luvan poiketa kiellosta luontodirektiivin artiklassa 16 (1) mainituilla perusteilla (ja vastaavasti lintudirektiivin artiklassa 1 tarkoitettujen lintujen osalta voidaan myöntää poikkeus direktiivin artiklassa 9 mainituilla perusteilla)
 - lajit lueteltu LSA:n liitteessä 5

SUOMESSA ESIINTYVÄT LUONTODIREKTIIVIN LIITTEEN IV (a) MUKAISET ELÄINLAJIT:

- Nisäkkäät
 - ilves, Lynx lynx
 - isoviikisiippa, Myotis brandti
 - karhu, Ursus arctos
 - koivuhiiri, Sicista betulina
 - korvayökkö, Plecotus auritus
 - liito-orava, Pteromys volans
 - naali, Alopec lagopus
 - pohjanlepakko, Eptesicus nilssoni
 - ripsisiippa, Myotis nattereri
 - saimaannorppa, Phoca hispida saimensis
 - saukko, Lutra lutra
 - susi, Canis lupus (ei poronhoitoalueella)
 - vesisiippa, Myotis daubentoni
 - viikisiippa, Myotis mystacinus
- Matelijat : kangaskäärme, Coronella austriaca
- Sammakkoeläimet : rupilisko, Triturus cristatus, viitasammakko, Rana arvalis
- Nilviäiset : vuollejokisimpukka, Unio crassus
- Perhoset
 - isoapollo, Parnassius apollo
 - isokultasiipi, Lycaena dispar
 - kirjopapurikko, Lopinga achine
 - kirjoverkkoperhonen, Hypodryas maturna
 - muurahaissinisipi, Maculinea arion
 - pikkuapollo, Parnassius mnemosyne
- Kovakuoriaiset
 - erakkokuoriainen, Osmoderma eremita
 - jättilampikorento, Dytiscus latissimus
 - lampisukeltaja, Graphoderus bilineatus
 - punahärö, Cucujus cinnaberinus
- Korennot
 - kievanakorento, Aeshna viridis
 - lummelampikorento, Leucorrhinia caudalis
 - sirolampikorento, Leucorrhinia albifrons
 - täplälampikorento, Leucorrhinia pectoralis

Poikkeukset rauhoituksesta

- Rauhoitus ei estä alueen käyttämistä
 - maa- ja metsätalouteen tai
 - rakennustoimintaan eikä
 - rakennuksen tai laitteen tarkoituksenmukaista käyttämistä
- Vältettävä vahingoittamasta tai häiritsemästä rauhoitettuja eläimiä ja kasveja, jos se on mahdollista ilman merkittäviä lisäkustannuksia
- ELY-keskus voi myöntää luvan poiketa 39, 42 ja 47 §:ssä säädetyistä rauhoitussäännöksistä, jos lajin suojelutaso säilyy suotuisana

KHO 2015:124 – maakotka (ään. 7 - 2)

- Hakemuksen mukaan turvetuotantoalue sijoittui 0,9 - 2,0 kilometrin etäisyydelle luonnonsuojelulain 47 §:n mukaan erityisesti suojellun maakotkan kolmesta pesäpuusta. Kyseessä oleva maakotkareviiri kuului Suomen eteläisimpiin. Pesien aluetta ei ollut määritelty luonnonsuojelulain 47 §:n 3 momentin perusteella erityisesti suojeltavan lajin tärkeäksi esiintymispaikaksi.
- Pesäpuiden muodostamaa aluekokonaisuutta pidettiin maakotkan elinkierron ja lisääntymisen kannalta tärkeänä luonnonsuojelulain 39 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettuna alueena. Hakemuksen mukaisesta turvetuotannosta aiheutui häiriötä ihmisen liikkumisen ja toiminnan päästöjen, kuten melun, valon ja pölyn vuoksi. Tuotannosta aiheutuvan kokonaishäiriön arvioitiin johtavan lajin häviämiseen alueelta. Toimintaa oli tämän vuoksi pidettävä luonnonsuojelulain 39 §:n 1 momentin 3 kohdassa kiellettynä rauhoitetun lajin tahallisenä häiritsemisenä. Ympäristölupahakemus oli ympäristönsuojelulain 41 §:n 3 momentin nojalla tullut hylätä. (jatkuu)

33

KHO 2015:124 – maakotka (ään. 7 - 2)

- Korkein hallinto-oikeus katsoi, ettei kyseiseen maakotkan reviiiriin kuuluvaan alueeseen tullut kuitenkaan soveltaa ympäristönsuojelulain 42 §:n 1 momentin 4 kohtaa, jonka mukaan toiminnasta ei saanut aiheutua erityisten luonnonolosuhteiden huonontumista. Maakotkan reviiiriä ja pesäpuiden muodostamaa kokonaisuutta ei pidetty sellaisenaan säännöksessä tarkoitettuina erityisinä luonnonolosuhteina.
- Vähemmistö (Lehtonen ja Mutikainen):
 - Luonnonsuojelulain 39 §:n puheena olevan säännöksen oikeata tulkintaa onkin selvitettävä säännöksen sanamuodon, lain esitöistä ilmenevän lainsäätäjän tarkoituksen ja luonnonsuojelulailla toteutetun suojelujärjestelmän rakenteen ja systematiikan perusteella.
 - Luonnollinen yleiskielen mukainen tulkinta ilmaisulle tahallinen häiritseminen edellyttää, että kysymyksessä on tarkoituksellinen häiriön aiheuttaminen. Siihen ei voida lukea elinkeino- tai muun toiminnan sivuvaikutuksena syntyviä häiriöitä, joita ei tavoitella. Tälle tulkinnalle on saatavissa analogiaan perustuvaa tukea luonnonsuojelulain 48 §:n 1 momentista, jonka mukaan se, mitä 39 §:ssä säädetään, ei estä alueen käyttämistä maa- tai metsätalouteen tai rakennustoimintaan eikä rakennuksen tai laitteen tarkoituksenmukaista käyttämistä. (jatkuu)

34

KHO 2015:124 – maakotka (ään. 7 - 2)

- Vähemmistö (Lehtonen ja Mutikainen):
 - Luonnonsuojelulain esitöistä ei ole löydettävissä perusteita tulkita säännöstä edellä todetusta poikkeavasti.
 - Luonnonsuojelulaissa toteutetaan luonnonsuojelun tavoitteita tavalla, jossa lainsäätäjä on ottanut huomioon myös muiden yhteiskunnallisten intressien merkityksen. Luonnonsuojelulain systematiikassa eri suojelumuodot ja tilanteet on ryhmitelty eri kokonaisuuksiksi ja maanomistajalle on säädetty mahdollisuus saada valtiolta korvausta silloin, kun suojeluun perustuva maankäytön rajoitus aiheuttaa maanomistajalle merkityksellistä haittaa. Valtion korvausvelvollisuutta koskevan lain 53 §:n nojalla maanomistajalla ei kuitenkaan ole oikeutta korvauksen saamiseen luonnonsuojelulain 39 §:ssä säädetyn rajoituksen perusteella. Viimeksi mainitun säännöksen sellainen tulkinta, joka tästä huolimatta voi johtaa turvetuotannon tai muun taloudellisesti perustellun maankäyttömuodon estymiseen, ei ole sopusoinnussa luonnonsuojelulain peruseräpäätösten kanssa. Suomen perusoikeusjärjestelmä huomioon ottaen tällaiselle tulkinnalle ei ole muutoinkaan tilaa.
 - Edellä esitetyin perustein katson, ettei luonnonsuojelulain 39 §:n 1 momentin 3 kohdan säännös tahallisen häirinnän kiellosta ole esteenä yhtiön hakemuksessa tarkoitettulle turpeen otolle ja ettei yhtiön hakemusta ole voitu hylätä silläkään perusteella, että toiminnasta maakotkalle aiheutuva häiriö merkitsisi ympäristönsuojelulain 42 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettujen erityisten luonnonolosuhteiden huonontumista. Näistä syistä asia on palautettava hallinto-oikeudelle uudelleen käsiteltäväksi sille tehdyissä valituksissa esitettyjen muiden valitusperusteiden tutkimiseksi ja ratkaisemiseksi.

35

Lajien esiintymispaikkojen suojeleminen

- Erityisesti suojeltavan lajin säilymiselle tärkeän esiintymispaikan hävittäminen tai heikentäminen on kielletty (47.2 §)
- Kielto tulee voimaan, kun ELY-keskus on päätöksellään määritellyt erityisesti suojeltavan lajin esiintymispaikan rajat ja antanut päätöksen tiedoksi alueen omistajille ja haltijoille
 - Mahdollista lakkauttaa
- 5 a §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettujen lajien suotuisan suojelutason saavuttamisen tai säilyttämisen kannalta merkittävien esiintymispaikkojen hävittäminen tai heikentäminen on kielletty
 - 2) lintudirektiivin 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuille ja direktiivin liitteessä I luetteluiluille lajeille sekä luontodirektiivin liitteessä II luetteluiluille lajeille;

36

EU lajisuojelu, 49 §

- Luontodirektiivin liitteessä IV (a) tarkoitettuihin eläinlajeihin kuuluvien yksilöiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty.
- Luontodirektiivin liitteessä IV (a) tarkoitettuihin eläinlajeihin, lukuun ottamatta metsästyslain 5 §:ssä tarkoitettuja riistaeläimiä ja rauhoittamattomia eläimiä, ja liitteessä IV (b) tarkoitettuihin kasvilajeihin kuuluvan yksilön, sen osan tai johdannaisen hallussapito, kuljetus, myyminen ja vaihtaminen sekä tarjoaminen myytäväksi ja vaihdettavaksi on kielletty. Sama koskee lintudirektiivin artiklassa 1 tarkoitettuja lintuja sanotun direktiivin artiklasta 6 (2) ja (3) johtuvien poikkeuksin.

37

EU lajisuojelu, 49 § (2)

- ELY-keskus voi yksittäistapauksessa myöntää luvan poiketa 1 momentin kiellosta sekä 2 momentissa tarkoitettujen eläin- ja kasvilajien osalta 39 §:n, 42 §:n 2 momentin sekä 47 §:n 2 ja 5 momentin kielloista luontodirektiivin artiklassa 16 (1) mainituilla perusteilla. Vastaavasti lintudirektiivin artiklassa 1 tarkoitettujen lintujen osalta voidaan myöntää poikkeus sanotun direktiivin artiklassa 9 mainituilla perusteilla.
- Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi yksittäistapauksessa myöntää poikkeuksen 2 momentin kiellosta luontodirektiivin artiklassa 16 (1) mainituilla perusteilla. Vastaavasti lintudirektiivin artiklassa 1 tarkoitettujen lintujen osalta voidaan myöntää poikkeus lintudirektiivin artiklassa 9 mainituilla perusteilla.

38

Liito-oravailmoitus ja ennakkotieto

- Metsälain 14 b §, liito-orava
 - Jos metsäkeskukselle saapunut metsänkäyttöilmoitus kohdistuu ELY-keskuksen metsäkeskukselle toimittamassa asiakirjassa mainittuun liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkaan, metsäkeskuksen on välittömästi ilmoitettava tästä
 - ELY-keskukselle,
 - maanomistajalle sekä
 - tiedossaan olevalle maanomistajan edustajalle ja metsänhakkuoikeuden haltijalle
- Metsälain 14 c §, ennakkotieto erityisen tärkeästä elinympäristöstä
 - Maanomistaja tai hänen valtuuttamansa metsänhakkuoikeuden haltija voi hakea ennen hakkuuta tai muuta metsän käsittelyä metsäkeskukselta metsänkäyttöilmoitukseen liittyvän ennakkotiedon siitä, onko esitetty kohde 10 §:n 2 momentissa tarkoitettu erityisen tärkeä elinympäristö ja onko ilmoitettu metsän käsittely 10 a ja 10 b §:n mukainen.

39

Metsien suojele – hakkuu erityiskohteessa (5 b §)

- Hakkuu voidaan tehdä kohteen erityisluonteen edellyttämällä tavalla, jos hakkuun kohteella on erityistä merkitystä
 - metsän monimuotoisuuden säilyttämisen,
 - maiseman tai
 - metsän monikäytön
- Tutkimus-, opetus- tai muussa erityiskäytössä oleva metsä voidaan käsitellä sen käyttötarkoituksen edellyttämällä tavalla.
- Erityiskohteissa toteutettavat käsittelyalueen toimenpiteet ja niiden perustelut on esitettävä metsänkäyttöilmoituksessa

40

Metsien suojelu ja säilyttäminen

- Metsälaki, 10 §, monimuotoisuuden säilyttäminen ja erityisen tärkeät elinympäristöt
- Metsiä tulee hoitaa ja käyttää siten, että turvataan yleiset edellytykset metsien biologisen monimuotoisuuden kannalta tärkeiden elinympäristöjen säilymiselle.
- Monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeät elinympäristöt ovat luonnontilaisia tai luonnontilaisen kaltaisia kohteita, jotka erottuvat ympäröivästä metsäluonnosta selvästi.

Kohteiden ominaispiirteitä ovat:

- 1) lähteiden, purojen ja pysyvän vedenjuoksu-uoman muodostavien norojen sekä enintään 0,5 hehtaarin suuruisten lampien välittömät lähiympäristöt, joiden ominaispiirteitä ovat veden läheisyydestä ja puu- ja pensaskerroksesta johtuvat erityiset kasvuolosuhteet ja pienilmasto;
- 2) seuraavat a–e-alakohdissa luetellut suoelinympäristöt, joiden yhteinen ominaispiirre on luonnontilainen tai luonnontilaisen kaltainen vesitalous:
 - a) lehto- ja ruohokorvet, joiden ominaispiirteitä ovat rehevä ja vaatelias kasvillisuus, erirakenteinen puusto ja pensaskasvillisuus;
 - b) yhtenäiset metsäkorte- ja muurainkorvet, joiden ominaispiirteitä ovat erirakenteinen puusto ja yhtenäisen metsäkorte- tai muurainkasvillisuuden vallitsevuus;
 - c) letot, joiden ominaispiirteitä ovat maaperän runsasravinteisuus, puuston vähäinen määrä ja vaatelias kasvillisuus;
 - d) vähäpuustoiset jouto- ja kitumaan suot; sekä
 - e) luhdat, joiden ominaispiirteenä on erirakenteinen lehtipuusto tai pensaskasvillisuus sekä pintavesien pysyvä vaikutus;
- 3) rehevät lehtolaikut, joiden ominaispiirteitä ovat lehtomulta, vaatelias kasvillisuus sekä luonnontilainen tai luonnontilaisen kaltainen puusto ja pensaskasvillisuus;

Kohteiden ominaispiirteitä ovat:

4) kangasmetsäsaarekkeet, jotka sijaitsevat ojittamattomilla soilla tai soilla, joissa luontainen vesitalous on pääosin säilynyt muuttumattomana;

5) kallioperässä olevat tai kivennäismaahan uurtuneet, jyrkkärinteiset, pääosiltaan vähintään kymmenen metriä syvät rotkot ja kurut, joiden ominaispiirteenä on luonteenomainen muusta ympäristöstä poikkeava kasvillisuus;

6) pääosiltaan vähintään kymmenen metriä korkeat jyrkänteet ja niiden välittömät alusmetsät;

7) karukkokankaita puuntuotannollisesti vähätuottoisemmat hietikot, kalliot, kivikot ja louhikot, joiden ominaispiirre on harvahko puusto.

Edellä 2 momentissa tarkoitettujen erityisen tärkeiden elinympäristöjen ominaispiirteitä ovat pienialaisia tai metsätaloudellisesti vähämerkityksellisiä

MetsäA 4 luvussa eräitä tarkempia säännöksiä.

Yleiset käsittelyn periaatteet ja kiellot, 10 a §

- Varovaisia hoito- ja käyttötoimenpiteitä, joissa elinympäristöjen ominaispiirteet säilytetään tai niitä vahvistetaan
 - säilytettävä elinympäristölle erityinen vesitalous, puuston rakenne, vanhat ylispuut, kuolleet ja lahot puut sekä otettava huomioon kasvillisuus, maaston vaihtelevaisuus ja maaperä.
- Ominaispiirteitä vahvistavia hoito- ja käyttötoimenpiteitä ovat suunnitelmalliset luonnonhoitotoimet ja luonnontilan ennallistamistoimet
- Ominaispiirteet säilyttäviä hoito- ja käyttötoimenpiteitä ovat varovaiset, poimintaluonteiset hakkuut, yksittäisten kuokkalaikkujen tekeminen sekä Suomen luontaiseen lajistoon kuuluvien puiden taimien istuttaminen ja niiden siementen kylväminen.
 - Erityisen tärkeissä elinympäristöissä voidaan erityistä varovaisuutta noudattaen kuljettaa puutavaraa ja ylittää puron uoma, mikäli se ei vaaranna ominaispiirteiden säilyttämistä.
- Erityisen tärkeissä elinympäristöissä ei saa tehdä
 - uudistushakkuuta,
 - metsätietä,
 - kasvupaikalle ominaista kasvillisuutta vahingoittavaa maanpinnan käsittelyä,
 - ojitusta, purojen ja norojen perkausta
 - käyttää kemiallisia torjunta-aineita

Käsittely, 10 b §

- Voidaan tehdä varovaisia poimintaluonteisia hakkuita, jotka säilyttävät puuston luonnontilaisena tai luonnontilaisen kaltaisena siten, ettei elinympäristön luonnontilainen tai luonnontilaisen kaltainen vesitalous muutu
- Elinympäristön puuston rakenne rehevillä lehtolaikuilla on säilytettävä siten, että hoito- ja käyttötoimenpiteiden yhteydessä tehdään vain varovaisia, poimintaluonteisia hakkuita.
- Jyrkänteissä ja niiden välittömissä alusmetsissä ei saa toteuttaa puunkorjuuta.
- Hietikoilla, kallioilla, kivikoissa ja louhikoissa voidaan tehdä varovaisia poimintaluonteisia hakkuita siten, että säilytetään vanhimmat ja kuolleet sekä lahot puut.

Poikkeuslupa ja "tuki"

- Poikkeuslupa, 11 §
 - 10 a ja 10 b §:n veloitteen täyttämisestä aiheutuu maanomistajalle taikka hallintaoikeuden tai muun sellaisen erityisen oikeuden haltijalle metsäntuoton vähenemistä tai muuta taloudellista menetystä, mikä ei ole vähäistä, metsäkeskuksen tulee maanomistajan tai erityisen oikeuden haltijan hakemuksesta myöntää lupa toteuttaa hoito- ja käyttötoimenpiteet tavalla, josta asianomaiselle aiheutuva menetys jää vähäiseksi.
 - Menetys katsotaan vähäiseksi, kun 10 §:n mukaisten kohteiden käyttörajoitusten aiheuttama taloudellinen menetys on pienempi kuin neljä prosenttia poikkeusluvan hakijan sen metsäkiinteistön markkinakelpoisen puuston arvosta, jolla käsittelyalue sijaitsee, tai alle 3 000 euroa.
 - Lupaa ei kuitenkaan saa myöntää, jos kysymyksessä olevaa toimenpidettä varten on myönnetty tai myönnetään kestävän metsätalouden rahoitusta koskevassa lainsäädännössä tarkoitettua ympäristötukea tai muuten riittävä tuki valtion varoista
- Ennakkotieto erityisen tärkeästä elinympäristöstä (14 c §)
- Menettely liito-oravailmoituksesta (14 b §) – ilm. ELY:lle

Metsien suojelu ja säilyttäminen (5)

- Kestävän metsätalouden rahoituslaki
 - Tuki metsäluonnon hoitohankkeille
- METSO-ohjelma
 - Perustuu valtioneuvoston periaatepäätökseen 27.3.2008
 - Ei lainsäädäntöä itse ohjelmasta

Eräiden vesiluontotyyppien suojelu, VL 2:11

- luonnontilan vaarantaminen on kielletty
 - Luonnontilainen enintään kymmenen hehtaarin suuruinen flada, kluuvijärvi tai lähde
 - muualla kuin Lapin maakunnassa sijaitseva noro tai enintään yhden hehtaarin suuruinen lampi tai järvi
- Lupaviranomainen voi yksittäistapauksessa hakemuksesta myöntää poikkeuksen kiellosta, jos vesiluontotyyppien suojelutavoitteet eivät huomattavasti vaarannu
 - Jos seuraus aiheutuisi hankkeesta, johon on haettu lupaa, lupa-asian yhteydessä on viran puolesta tutkittava kysymys poikkeuksen myöntämisestä

Metsien suojelu ja säilyttäminen (6)

- Metsälaki, suojametsät, Metsälain 4 luku
 - Suojametsäalueet, VnA 844/1998
 - Erityinen varovaisuus, ei metsärajan alenemista
 - Suoja-alueet – ei päätöksiä
 - Asutuksen/viljelysten suojaaminen tuuilta, maanvyörymien ehkäiseminen
- Laki metsän hyönteis- ja sienituhojen torjunnasta
 - Poistaminen hakkuupaikalta, varastointi, ym.

Luonnonsuojelulaki: toimenpidekiellot, pakkokeinot ja rangaistukset

- väliaikainen toimenpidekielto
- toimenpidekielto alueilla, joilla lunastus on vireillä
- pakkokeinot - uhkasakko, teettämisuhka ja keskeyttämisuhka
- rangaistukset
 - Luonnonsuojelurikkomus (LSL), sakkoa
 - Luonnonsuojelurikos (RL 48:), max 2 vuotta
 - Törkeä luonnonsuojelurikos (RL 48:5a), min 4 kk, max 4 vuotta

Muutoksenhaku

- valitus hallinto-oikeuteen, 30 pv, jatkovalitus KHO:een, jos valituslupa
- valitusoikeus
 - etua tai oikeutta asia koskee
 - kunnalla
 - rekisteröidyllä paikallisella tai alueellisella yhteisöllä, jonka tarkoituksena on luonnon- tai ympäristönsuojelun edistäminen

51

NATURA 2000-verkosto, LSL 10 LUKU

- Suomessa koostuu:
 - 1) lintudirektiivin perusteella Euroopan yhteisön komissiolle ilmoitetuista linnustonsuojelualueista ja;
 - 2) alueista, jotka komissio tai neuvosto luontodirektiivin perusteella on hyväksynyt yhteisön tärkeinä pitämiksi alueiksi
- Hankkeiden ja suunnitelmien arviointi (LSL 65 §)
- Luvan myöntäminen sekä suunnitelman hyväksyminen ja vahvistaminen (LSL 66 §)

52

Natura 2000 -verkosto

- laatimisessa noudatettiin soveltuvin osin luonnonsuojeluohjelman laatimista koskevia säännöksiä
- valitusoikeus 61 §:n mukaisesti
- YM valmisteli
- valtioneuvosto päätti
- valitukset KHO:ssa
- komissio hyväksyy

53

NATURA YVA

- hanke tai suunnitelma joko yksistään tai tarkasteltuna yhdessä muiden hankkeiden ja suunnitelmien kanssa todennäköisesti merkittävästi heikentää valtioneuvoston Natura 2000 -verkostoon ehdottaman tai verkostoon sisällytetyn alueen niitä luonnonarvoja
- ympäristövaikutusten arviointi suoritettava

54

NATURA - luvat ja suunnitelmat

- Heikentämiskielto, 64 a §
- viranomaisen ei saa myöntää lupaa taikka hyväksyä tai vahvistaa suunnitelmaa, jos yva osoittaa heikentävän luonnonarvoja
- valtioneuvosto voi yleisistunnossa päättää:
 - lupa voidaan myöntää taikka suunnitelma hyväksyä tai vahvistaa
 - erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavasta syystä eikä vaihtoehtoista ratkaisua ole

55

NATURA – korvaavat toimenpiteet, 66.4 §

- Valtioneuvoston on tekemässään hankkeen tai suunnitelman toteuttamista koskevassa päätöksessä määrättävä Natura 2000 -verkoston yhtenäisyydelle tai luonnonarvoille aiheutuvien heikennysten korvaamiseksi tarvittavista toimenpiteistä.
- Toimenpiteiden kustannuksista vastaa hankkeen tai suunnitelman toteuttaja. Kustannusvastuuta voidaan kohtuullistaa ottaen huomioon hankkeen tai suunnitelman perusteena oleva yleisen edun kannalta pakottava syy

56

NATURA - muuta

- Natura 2000 -verkoston toteuttaminen, 6 vuodessa komission päätöksestä
- Suojelun lakkauttaminen ja verkoston heikentymisen korvaaminen
 - jos lakkauttaminen johtaa yhtenäisyyden tai luonnonarvojen heikentymiseen, ympäristöministeriön on välittömästi ryhdyttävä toimenpiteisiin, joilla heikentyminen korvataan

57

Luonnonsuojelun toteuttaminen

- Suomen pinta-alasta on suojeltu noin 9% luonnonsuojelu- ja erämaalailla
 - Ulkoiluilla retkeilyalueita, koskiensuojelulla vesistöjä
- Valtaosa suojelualueista sijaitsee valtion mailla
 - valtion suojelualueita hoitaa Metsähallitus (luontopalvelut)
- Suurin osa suojelualueistamme kuuluu EU:n Natura 2000 -verkostoon

58

Kulttuuriperinnön suojelusta

- Rakennussuojelu
- Muinaismuistot

Rakennusperintö - rakennussuojelu

- Soveltamisala, 2 §
 - Suojelu pääsääntöisesti asemakaavalla
 - Lakia sovelletaan, jos
 - 1) kohteella on valtakunnallista merkitystä;
 - 2) kohteen säilymistä ja suojelua ei voida turvata maankäyttö- ja rakennuslailla ja sen nojalla annetuilla säännöksillä tai määräyksillä; tai
 - 3) kohteen suojeluun tämän lain mukaisesti on erityisiä syitä asemakaavoitustilanteen vuoksi.
- Kohteet
 - voidaan suojella rakennuksia, rakennelmia, rakennusryhmiä tai rakennettuja alueita, joilla on merkitystä rakennushistorian, rakennustaiteen, rakennustekniikan, erityisten ympäristöarvojen tai rakennuksen käytön tai siihen liittyvien tapahtumien kannalta.
 - suojelu voi koskea myös rakennuksen osaa, rakennuksen kiinteää sisustusta taikka muuta rakentamalla tai istuttamalla muodostettua aluetta.
- Päätäminen: ELY
- Vaarantamiskielto (max 2 v)
- Poikkeaminen: ELY
 - 1) osa rakennuksesta on vahingoittunut ja vahingoittunut osa vaarantaa rakennuksen käyttötarkoituksen mukaista käyttöä tai suojelun perusteena olevien arvojen säilymistä;
 - 2) rakennuksen käyttäminen käyttötarkoitukseensa sekä muuttaminen uuteen soveltuvaan käyttötarkoitukseen on suojelun vuoksi estynyt; tai
 - 3) siihen on muu erityisen painava rakennusperinnön käyttöä tai hoitoa edistävä peruste.Poikkeamislupaa ei kuitenkaan saa myöntää, jos rakennus ei sen seurauksena enää täyttäisi suojelun edellytyksiä.
- Korvausvelvollisuus – valtio
- Avustukset
- HUOM! Kirkollisten rakennusten suojelu kirkkolain mukaan

Muinaismuistolaki, 295/1963

- 2 §, Kiinteitä muinaisjäännöksiä ovat:
- 1) maa- ja kivikummut, röykkiöt, kivikehät ja muut kiveykset ja kivilatomukset, jotka ovat ihmisten muinoin tekemiä;
- 2) pakanuuden aikaiset haudat ja kalmistot, myös sellaiset, joista maan pinnalla ei ole merkkejä;
- 3) kivet ja kalliopinnat, joissa on muinaisilta ajoilta kirjoituksia, kuvia tai muita piirroksia tahi maalauksia, hiomauria tai muita hionnan tahi hakkuun jälkiä taikka uhrikuoppia;
- 4) uhrilähteet, uhripuut, uhrikivet ja muut palvontapaikat sekä muinaiset käräjäpaikat;
- 5) muinaisilta ajoilta peräisin olevat asumusten jäännökset sekä asuin- ja työpaikat, niin myös muodostumat, jotka ovat syntyneet sellaisten asumusten tai paikkojen käyttämisestä;
- 6) muinaisaikaiset hylätyt linnat, linnamäet, linnoitukset, linnakkeet, vallit ja vallihaudat sekä niiden jäännökset, kirkkojen, kappelien, luostarien ja muiden huomattavien rakennusten rauniot sekä muinaiset hautapaikat, jotka eivät ole seurakunnan hoidossa olevalla hautausmaalla;
- 7) kivet, ristit ja patsaat, jotka muinoin on pystytetty jonkun henkilön tai tapahtuman muistoksi tai uskomuksellisessa tarkoituksessa, samoin kuin muut sellaiset muistomerkit;
- 8) muinaisten huomattavien kulkuteiden, tienviittojen ja siltojen sekä vartiotuli- ja muiden sellaisten laitteiden jäännökset; sekä
- 9) kiinteät luonnonesineet, joihin liittyy vanhoja tapoja, tarinoita tai huomattavia historiallisia muistoja.

Muinaismuistolaki, 295/1963

- Kiinteät muinaisjäännökset ovat rauhoitettuja muistoina Suomen aikaisemmasta asutuksesta ja historiasta
 - Ilman lupaa kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu siihen kajoaminen kielletty
 - kuuluu maa-alue, joka on tarpeen jäännöksen säilymiseksi sekä jäännöksen laadun ja merkityksen kannalta välttämättömän tilan varaamiseksi sen ympärille
- Rajat:
 - Museovirasto voi vahvistaa muinaismuiston ja siihen kuuluvan suoja-alueen rata
 - Jos ei rajoja: suoja-alue 2 m lukien näkyvistä ulkoreunoista
- Kajoamislupa
 - tuottaa sen merkitykseen verraten kohtuuttoman suurta haittaa
 - Museovirasto voi myöntää
- Korvaus haitasta (7 §)
- Yleiset työhankkeet: hyvissä ajoin selko, VN ratkaisu

Maa-ainesten ottamista koskeva ja siihen liittyvä lainsäädäntö – yleiskatsaus

Säätelyn tausta ja kehitys

- Ennen 1970 lukua (ajoitus epätarkka)
 - Maa-ainesten ottaminen suhteellisen vapaata
 - Hiekan ja soran ottoa
- 1970-1981
 - Toimenpidekiellot ja RakL 124 a §:n mukainen lupa
- 1982 jälkeen (MAL voimaan 1.1.1982)
 - Tulkintojen etsiminen
 - Vakiintuminen
 - Uudet kysymykset

LAINSÄÄDÄNTÖ

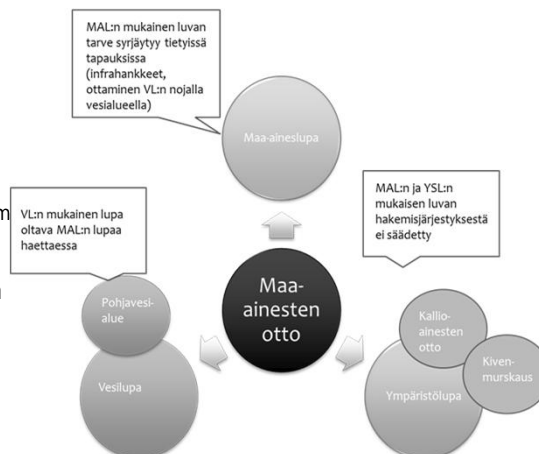
- Maa-aineslaki
- Muut lait
 - ympäristönsuojelulaki (ympäristölupa),
 - Yvalaki (yva),
 - maankäyttö- ja rakennuslaki (kaavoitus ja luvat),
 - vesilaki (luvat),
 - muinaismuistolaki (kiinteät muinaisjäännekohteet)
 - luonnonsuojelulaki (suojelualueet, suojeluohjelmat, natura, luontotyypit, maisema-alueet, lajit),
 - jätelaki,
 - maantielaki ja ratalaki
 - yksityistielaki ja kiinteistönmuodostamislaki
 - kaivoslaki (soveltamisalojen suhde)

65

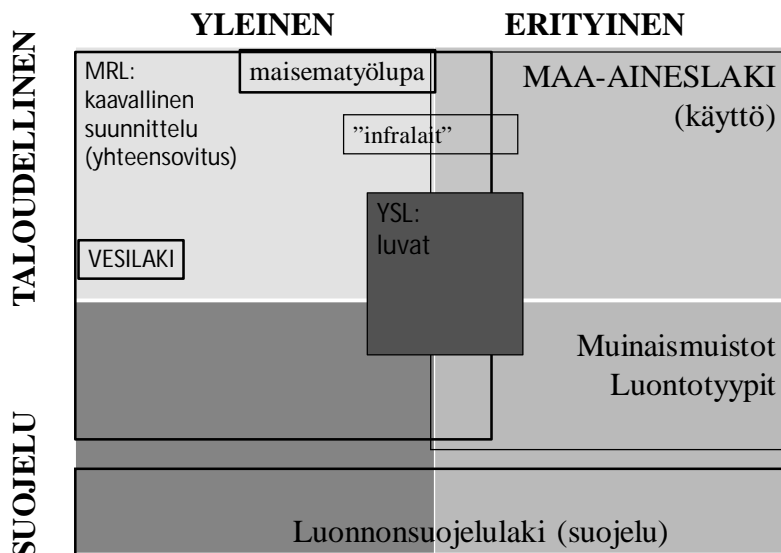
Maa-aineslaki - yleistä

- **Tavoitteet**
 - Aineiden otto ympäristön kestävästä kehitystä tukevalla tavalla
- **Soveltamisala**
 - Kivi, sora, savi ja multa
 - Poiskuljetus, varastointi tai jalostus
 - Ei koske:
 - Kaivoslakiin perustuvaa ottamista
 - Rakentamisen yhteydessä irrotettujen ottaminen ja hyväksikäyttöä, kun perustuu lupaan
 - Jossakin määrin tulkinnanvarainen
 - Vesialueella ottamista, johon tarvitaan lupa

66

LAINSÄÄDÄNTÖKOKONAISUUS

prof. Ekroos

67

67

Lupa

- Pääsääntöisesti oltava lupa
 - Ei lupaa:
 - Tavanomainen kotitarvekäyttö asumiseen tai maa- ja metsätalouteen (tulee liittyä rakentamiseen tai kulkuyhteyksiin)
- Luvan myöntämisen edellytykset
 - Ottamissuunnitelma
 - Ei ristiriidassa 3 §:n kanssa
 - Toimenpiderajoitusalue
 - Ei huomattavaa haittaa kaavan laatimiselle tai muuttamiselle
 - Ei turmele kaupunki- tai maisemakuvaa
- Lupaviranomainen: kunnan ympäristönsuojeluviranomainen
 - Lausunto ELY:ltä, jos
 - Luonnonuojelu, vesiensuojelu, vaikutus toisen kunnan alueeseen
 - Muut lausunnot: MAA 4 §

prof. Ekroos

68

68

Lupa (2) – YSL - yhteiskäsittely

- Yhteiskäsittely, jos samaa hanketta koskee ympäristölupahakemus ja maa-aineslupahakemus (4 a §, voimaan 1.7.2016)
 - Jos maa-aineslupakäsittelyssä ilmenee että hanketta varten on tarpeen myös ympäristönsuojelulain mukainen lupa, luvan hakijan on lupaviranomaisen määräämässä kohtuullisessa ajassa tehtävä ympäristölupahakemus
 - Voidaan jättää tutkimatta, jos ei hae
- Menettelyssä noudatetaan YSL 42–45, 84–86 ja 96 §:iä säädetään + MAL 7.2 § (lausunto)
- Kaivannaisjätteen jätehuoltosuunnitelma tarpeen, jos ainesten ottamisessa tai niiden varastoinnissa tai jalostamisessa syntyy YSL 112.1 §:n 2 kohdassa tarkoitettua kaivannaisjätettä

Lupa (3)

- Ottamissuunnitelma
 - Ei jos hanke vähäinen
 - Suunnitelmaa laadittaessa on tarvittavassa laajuudessa selvitettävä vallitsevat luonnonolosuhteet, ainesten määrä ja laatu sekä hankkeen vaikutukset ympäristöön ja luonnonolosuhteisiin.
 - Jos yvavelvollinen (yli 25 ha tai yli 200 000 m³/a): yvaselostus
 - Kaivannaisjätteen jätehuoltosuunnitelma, jos kaivannaisjätettä (YSL 45 a.1 §: kivenlouhinta, -murskaus)
 - Selostus, kartat, piirrokset (MAA 2 §)
- Ottamispaikat on sijoitettava ja ainesten ottaminen järjestettävä niin, että ottamisen vahingollinen vaikutus luontoon ja maisemakuvaan jää mahdollisimman vähäiseksi ja että maa-ainesesiintymää hyödynnetään säästeliäästi ja taloudellisesti eikä toiminnasta aiheudu asutukselle tai ympäristölle vaaraa tai kohtuullisin kustannuksin vältettävissä olevaa haittaa.

Lupa (4)

- 3 §: aineisten ottamisen rajoitukset: aineksia ei saa ottaa niin, että siitä aiheutuu:
 - 1) kauniin maisemakuvan turmeltumista;
 - 2) luonnon merkittävien kauneusarvojen tai erikoisten luonnonesiintymien tuhoutumista;
 - 3) huomattavia tai laajalle ulottuvia vahingollisia muutoksia luonnonolosuhteissa; tai
 - 4) tärkeän tai muun vedenhankintakäyttöön soveltuvan pohjavesialueen veden laadun tai antoisuuden vaarantuminen, jollei siihen ole saatu vesilain mukaista lupaa.
- Asemakaava/yleiskaava
 - katsottava, ettei ottaminen vaikeuta alueen käyttämistä kaavassa varattuun tarkoitukseen eikä turmele kaupunki- tai maisemakuvaa
- Maa-aineksia ei saa ilman erityistä syytä ottaa meren tai vesistön rantavyöhykkeellä, ellei aluetta ole asemakaavassa tai oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa osoitettu tätä tarkoitusta varten

Lupa (5)

- Lupa määräajaksi, enintään 10 vuodeksi
 - Erityisestä syystä pidemmäksi ajaksi, ei yli 15 vuotta
 - Kallioikivi 20 vuotta
 - Jos lupa alle 10 v, voidaan jatkaa, max 10 v
- Lupamääräykset
 - Haittojen välttäminen tai rajoittaminen
 - Lupamääräykset on annettava:
 - 1) ottamisalueen rajauksesta, kaivausten ja leikkausten syvyydestä ja muodosta sekä ottamistoiminnan etenemissuunnista;
 - 2) alueen suojaamisesta ja siistimisestä ottamisen aikana ja sen jälkeen; sekä
 - 3) puuston ja muun kasvillisuuden säilyttämisestä, uusimisesta ja uusista istutuksista ottamisen aikana ja sen jälkeen.
 - Lupamääräyksiä voidaan lisäksi antaa:
 - 1) ottamiseen liittyvistä laitteista ja liikenteen järjestämisestä erityisesti pohjaveden suojelemiseksi;
 - 2) ajasta, jonka kuluessa tämän pykälän nojalla määrätyt toimenpiteet on suoritettava; sekä
 - 3) muista hankkeesta aiheutuvien haittojen välttämiseksi tai rajoittamiseksi tarpeellisista toimenpiteistä.
- Määräykset eivät saa aiheuttaa luvan saajalle sellaista vahinkoa ja haittaa, jota on pidettävä hankkeen laajuuteen ja hänen saamaansa hyötyyn nähden kohtuuttomana.
- Lupaviranomainen voi määrätä, että ennen aineiden ottamista hakijan on annettava hyväksyttävä vakuus

KHO 2015:129 – kaunis?

- Hallinto-oikeus oli ELY-keskuksen valituksesta kumonnut kunnan maa-aineslupaviranomaisen myöntämän luvan soran ja hiekan ottamiseen 5,8 hehtaarin ottamisalueelta.
- Ottamisalue sijaitsi noin kaksi kilometriä leveällä luode-kaakko-suuntaisella harjujaksolla, joka oli pinnanmuodoiltaan matalaprofiilista. Alue ei ollut muusta maisemasta selvästi erottuva eikä alueelta ollut laajaa näköalaa ympäristöön. Ottamisalue sijaitsi keskellä laajaa mäntyvaltaista kangasmetsäaluetta. Ottamissuunnitelman mukaisesta ottamisesta ei aiheutunut ottamisalueella tai sieltä ulospäin näkyviä merkittäviä maisemallisia vaikutuksia.
- Ottamisalue ei edustanut luvan myöntämisen esteenä olevaa maa-aineslain 3 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua kaunista maisemankuvaa saman pykälän 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuja luonnon merkittäviä kauneusarvoja eikä se muodostanut erikoista luonnonesiintymää. Maakuntakaavan arvokkaan harjualueen rajauksella (ge/2) ei ollut välitöntä oikeudellista merkitystä. Koska estettä luvan myöntämiselle ei ollut, hallinto-oikeuden päätös oli kumottava ja ympäristölautakunnan päätös saatettava voimaan.

KHO 2015:128 – kaunis?

- Suunniteltu ottamisalue sijaitsi soistuneen alueen läpi kulkevan noin 1,6 kilometrin mittaisen kapean harjun eteläpäässä, josta oli aiemmin otettu vähäisessä määrin soraa. Harju oli Suomen Akatemian harjututkimuksessa luokiteltu arvoluokkaan IV kuuluvaksi geologisesti ja maisemallisesti jokseenkin merkittäväksi paikallisesti arvokkaaksi harjualueeksi. Harjun sijainti oli melko syrjäinen, sen matalampi eteläosa ei ollut kaukomaisemasta erityisesti erottuva eikä sieltä avautunut laajaa näköalaa ympäristöön. Näin ollen ottamissuunnitelman mukaisesta maa-aineksen ottamisesta ei aiheutunut ottamisalueella tai sieltä ulospäin näkyviä sellaisia merkittäviä maa-aineslain 3 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuja maisemallisia vaikutuksia, jotka muodostaisivat esteen luvan myöntämiselle.
- Asiakirjojen ja katselmushavaintojen perusteella harjuselänne oli kuitenkin, aiemmin tapahtuneesta ottamistoiminnasta huolimatta, pitkä ja kapea, matalan eteläosan ja jyrkemmän ja korkeamman pohjoisosan muodostama edustava ja yhtenäinen harju muodostuma, joka edusti maa-aineslain 3 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuja luonnon merkittäviä *kauneusarvoja* ja oli lainkohdassa tarkoitettu *erikoinen luonnonesiintymä*. Vaikka nyt suunniteltu maa-ainesten ottamisalue ei ulottunut harjun arvokkaimpiin osiin, aiottu soranotto toiminta olisi kuitenkin aiheuttanut sanotussa lainkohdassa tarkoitettuja luonteeltaan peruuttamattomia seurauksia edellä kuvattuun kokonaisuuteen. Tämän vuoksi maa-aineslupahakemus oli hylättävä.

MAL - muuta

- Kunnan ja valtion lunastusvelvollisuus
 - Jos lupa aineiden ottamiseen on lainvoimaisesti eväty eikä maanomistaja voi käyttää maataan maa- ja metsätalouteen, rakentamiseen tai muuhun vastaavaan kohtuullista hyötyä tuottavaan tarkoitukseen, on kunta tai, jos alueella on luonnonsuojelun kannalta valtakunnallista merkitystä, valtio velvollinen omistajan niin vaatiessa lunastamaan alueen.
 - Lunastamisessa noudatetaan kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annettua lakia
- Ottajan korvausvelvollisuus
 - Jos aineiden ottaminen alentaa viereisen tai lähistöllä sijaitsevan kiinteistön arvoa tai aiheuttaa muuta sellaista vahinkoa tai haittaa kiinteistön käyttämiselle, mitä ei ole pidettävä vähäisenä, on kiinteistön omistajalla ja haltijalla oikeus saada aineiden ottajalta täysi korvaus haitasta, joka aineiden ottamisesta hänelle aiheutuu. Korvausta on vaadittava viiden vuoden kuluessa vahingon tai haitan aiheutumisesta. Jollei korvauksesta sovita, kysymys oikeudesta korvaukseen ratkaistaan ja korvaus määrätään kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annettua lakia soveltuvin osin noudattaen toimituksessa, jota haetaan asianomaiselta maanmittauskonttorilta.

Vesilak – maa-aineiden ottaminen

- Ottaminen vesialueella, luvantarve:
 - VL 3:3.1,9: maa-aineksen ottaminen vesialueen pohjasta muuhun kuin tavanomaiseen kotitarvekäyttöön;
- Ottaminen pohjaveteen liittyen
 - Luvantarve VL 3:2.1, lupa, jos se voi muuttaa ... pohjaveden laatua tai määrää, ja tämä muutos
 - aiheuttaa pohjavesiesiintymän tilan huononemista (2)
 - olennaisesti vähentää tärkeän tai muun vedenhankintakäyttöön soveltuvan pohjavesiesiintymän antoisuutta tai muutoin huonontaa sen käyttökelpoisuutta taikka muulla tavalla aiheuttaa vahinkoa tai haittaa vedenotolle tai veden käytölle talousvetenä (5)
- Lupa 3:4: etuvertailu (+ehdoton luvanmyöntämiseste)